

अनघड दगडांचे बांध

पाणलोट क्षेत्रात वरच्या भागात ओघळ / घळीच्या पात्राची धुप थांबविण्यासाठी व घळशीर्ष सुरक्षीत करण्यासाठी अनघड दगडांचे बांध जास्त परिणामकारक आहेत. विशेषतः घळ प्रणालीत अखंड घळीच्या मुख्य प्रवाहात जेथे जलवाहन क्षेत्र १० हे. पर्यंत असते त्या ठिकाणी असे बांध घालतात. या कामाकरीता जवळपास उपलब्ध असलेल्या अनघड दगडांचा उपयोग करून कमीत कमी खर्चात दगडी बांध घातले जातात.

उद्देश :

- ओघळीवर आडवे असे अनघड दगडाचे बांध घालून ओघळीमधून वेगाने वाहणा-या पावसाच्या पाण्याचा वेग कमी करणे.
- जमिनीच्या होणा-या धुपीस प्रतिबंध करणे
- पाणी थांबवून जमिनीत मुरविणे.
- दोन बांधात गाळ साचल्यामुळे क्षेत्र समपातळीत होऊन अधिक क्षेत्र लागवडीखाली येऊ शकते.
- बांधाच्या खाली झाडे झुडपांची लागवड करून झाडोरा तयार करणे.

बांधाचे प्रकार :

पाणलोट क्षेत्रानुसार खालीलप्रमाणे अनघड दगडी बांधाचे दोन प्रकार आहेत.

अ.क्र.	बांधाचा प्रकार	पाणलोट क्षेत्र	बांधाची सरासरी उंची
१	लहान अनघड दगडी बांध	५ हे. पर्यंत	०.७५ मी.
२	मोठा अनघड दगडी बांध	५ ते १० हे. पर्यंत	१.०० मी.

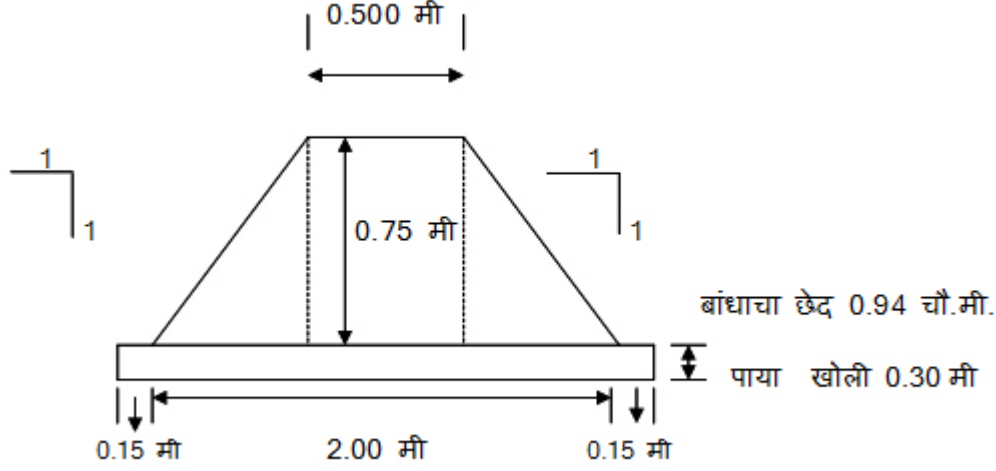
जागेची निवड :

- ओघळीमधील अनघड दगडाचे लहान बांधासाठी पाणलोट क्षेत्र ५ हे. पर्यंत व मोठ्या बांधासाठी पाणलोट क्षेत्र ५-१० हे. पर्यंत असते.
- पाणलोटालील ओघळी व नाल्याचे एल (L) सेक्शन काढलेले आहेत, त्यावरून प्रत्येक अनघड दगडाच्या बांधाच्या जागा निश्चित केल्या जातात. ह्या एल सेक्शन वरून बांधाची जागा निश्चित करताना दोन्ही बांधातील उभे अंतर हे वरील बांधाची तळपातळी व खालील बांधाच्या माथ्याची पातळी यामधील फरक हा नाला तळाच्या शेकडा उताराच्या हिशोबाने व जमिनीच्या प्रकारानुसार १ टक्के राहिल असा हिशोब केला जातो किंवा दोन बांधामधील उभे अंतर १ मी. पेक्षा जास्त ठेवले जाते.

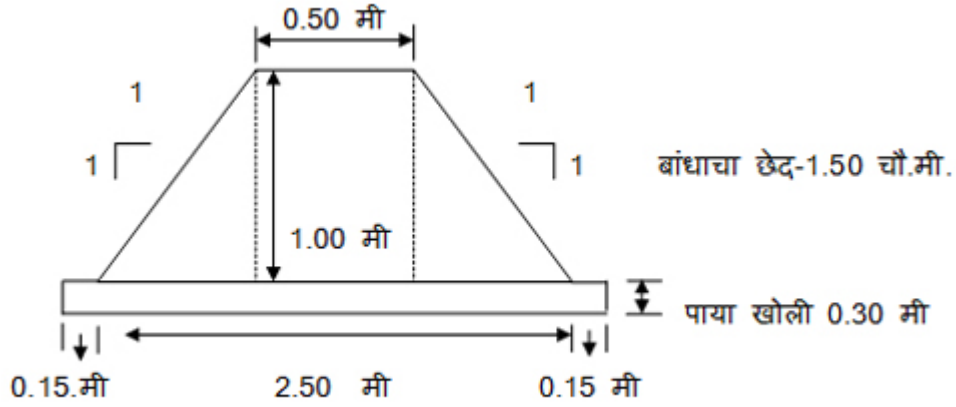
- नाला तळ्यात उघडया खडकावर बांधाची जागा निश्चित करु नये.
- बांधाच्या जवळपास १ कि. मी. त्रिज्येत दगड उपलब्ध असतील अशाच ठिकाणी बांध घातला जातो.

अनगड दगडी बांधाच संकल्पचित्र

१) पाणलोट क्षेत्राचा वरचा भाग (अप्पर रिचेस)

२) पाणलोट क्षेत्राचा मधला भाग (मिडल रिचेस)

तांत्रिक मापदंड

उतारगट

तांत्रिकमापदंड

पायारुंदी मी. बांधाचीउंची मी.

माथारुंदीमी. बाजूउतार बांधाचा काटछेद

					(चौ.मी.)
पाणलोटक्षेत्राचावरचाभाग (अप्पर रिचेस)	२.००	०.७५	०.५०	१:१	०.९४
पाणलोटक्षेत्राचामधलाभाग (मिडलरिचेस)	२.५०	१.००	०.५०	१:१	१.५०